

Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek, karterend booronderzoek

Rijksstraatweg 122a te Heemskerk
gemeente Heemskerk

Opdrachtgever

BK Ruimte en Milieu

Postbus 2111

1990 AC Velsbroek

Projectleider

drs. J.H.F. Leuversing

Status:

CONCEPT

Projectnummer

Synthegra Rapport S120301

Autorisatie

drs. J.S. Krist (senior KNA archeoloog)

Paraaf

Datum

17-04-2012

Project: Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek, karterend booronderzoek,
Rijksstraatweg 122a te Heemskerk

Projectnummer: S120301

COLOFON

Opdrachtgever : BK Ruimte en Milieu te Velsbroek
Project : Rijksstraatweg 122a te Heemskerk
Projectnummer : S120301
Titel : Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek, karterend booronderzoek,
Rijksstraatweg 122a te Heemskerk
Datum : 17-04-2012
Projectleider : drs. J.H.F. Leuversing
Auteurs : drs. R. Nillesen (historicus), drs. J.H.F. Leuversing (fysisch geograaf / prospector)
Autorisatie : drs. J.S. Krist (senior KNA archeoloog)
Druk : Synthebra bv, Doetinchem
ISSN : 1874-9771

Synthebra bv

Synthebra bv, Doetinchemseweg 61a, NL-7007 CB Doetinchem
Telefoon +31 (0)88 81 81 981, Fax +31 (0)88 81 81 989, Internet: www.synthebra.nl

© Synthebra bv, 2012

INHOUD

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	4
SAMENVATTING	5
Inleiding	5
Specifieke archeologische verwachting bureauonderzoek	5
Archeologische interpretatie veldonderzoek	5
Aanbeveling	6
1 INLEIDING	7
1.1 Onderzoekskader	7
1.2 Onderzoeksdooel en vraagstellingen	7
1.3 Ligging en huidige situatie plangebied	9
1.4 Toekomstige situatie plangebied	10
2 BUREAUONDERZOEK	11
2.1 Methode	11
2.2 Landschapsgenese	11
2.3 Archeologische waarden in en rondom het plangebied	18
2.4 Historische ontwikkeling	21
2.5 Gespecificeerde archeologische verwachting	24
3 INVENTARISEREND VELDONDERZOEK	26
3.1 Methode	26
3.2 Beschrijving en interpretatie van de boorgegevens	26
3.3 Archeologische indicatoren	27
3.4 Archeologische interpretatie	27
4 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	29
4.1 Inleiding	29
4.2 Conclusies / beantwoording onderzoeksvragen	29
4.3 Aanbevelingen	31
LITERATUUR EN KAARTEN	32
Bijlagen:	
Bijlage 1: Overzicht van de relevante geologische en archeologische tijdvakken	
Bijlage 2: Combinatiekaart IKAW, AMK en ARCHIS waarnemingen	
Bijlage 3: Boorpuntenkaart	
Bijlage 4: Boorprofielen	
Bijlage 5: Vondstenlijst	

Afbeelding voorblad: Overzicht van het plangebied gezien in oostelijke richting (Foto: J.H.F. Leuvering).

Administratieve gegevens

Toponiem	: Rijksstraatweg 122a
Plaats	: Heemskerk
Gemeente	: Heemskerk
Provincie	: Noord-Holland
Projectnummer	: S120301
Bevoegde overheid	: Gemeente Heemskerk
Opdrachtgever	: BK Ruimte en Milieu
Uitvoerende instantie	: Synthegra bv
Datum uitvoering veldwerk	: 03-04-2012
Uitvoerders veldwerk	: J.H.F. Leuving (fysisch geograaf / prospector)
Onderzoeksmelding (ARCHIS)	: 50.950
Datum onderzoeksmelding	: 08-03-2012
Onderzoeksnummer (ARCHIS)	: nog te bepalen
Kaartblad	: 19C
Periode	: bronstijd tot en met de nieuwe tijd
Oppervlakte	: Circa 5.000 m ²
Perceelnummer(s)	: onbekend
Grond eigenaar / beheerder	: dhr. Brand
Grondgebruik	: grasland
Geologie	: Formatie van Naaldwijk; strandzand (Laagpakket van Zandvoort), eventueel bedekt met duinzand (Laagpakket van Schoorl)
Geomorfologie	: strandwal, al dan niet met vervlakte duinen
Bodem	: bruine enkeerdgronden
Depot	: Documentatie en vondsten zullen worden aangeleverd aan het Provinciaal Depot van Noord-Nederland te Wormer

De onderzoekslocatie wordt omsloten door de volgende vier coördinaten:

noordwest	X: 104.970	Y: 503.940
noordoost	X: 105.051	Y: 503.980
zuidoost	X: 105.100	Y: 503.933
zuidwest	X: 105.032	Y: 503.892

Samenvatting

Inleiding

Synthegra heeft in opdracht van BK Ruimte en Milieu een archeologisch bureauonderzoek in combinatie met een karterend booronderzoek uitgevoerd op een terrein aan de Rijksstraatweg in Heemskerk (afbeelding 1.1). De aanleiding voor het onderzoek is de voorgenomen bouw van recreatiewoningen, waarvoor een bestemmingsplanprocedure doorlopen dient te worden. Het doel van het karterend booronderzoek is het toetsen van het opgestelde verwachtingsmodel door de intactheid van de bodemopbouw vast te stellen en de eventueel aanwezige archeologische resten en/of vindplaatsen te inventariseren.

Specifieke archeologische verwachting bureauonderzoek

Periode	Verwachting	Verwachte kenmerken vindplaats	Diepteligging sporen
laat-paleolithicum – mesolithicum	laag	Bewoningssporen, tijdelijke kampementen: vuursteen artefacten, haardkuilen	geërodeerd door de zee of op grote diepte
neolithicum	laag	Nederzetting: cultuurlaag, fragmenten aardewerk, natuursteen, gebruiksvoorwerpen	
bronstijd	hoog	Nederzetting: cultuurlaag, fragmenten aardewerk, natuursteen, gebruiksvoorwerpen	Op de strandwal, onder het zand van de Oude Duinen
ijzertijd – vroege middeleeuwen	hoog	Nederzetting: cultuurlaag, fragmenten aardewerk, natuursteen, gebruiksvoorwerpen	Onder het zand van de Jonge Duinen
late middeleeuwen – nieuwe tijd	middelhoog		vanaf maaiveld

Archeologische interpretatie veldonderzoek

Vuursteenvindplaatsen uit het laat-paleolithicum en het mesolithicum en nederzittingsresten uit het neolithicum werden op grond van de ouderdom van de afzettingen binnen het plangebied niet verwacht. De lage verwachting voor vindplaatsen uit deze perioden blijft op grond van het huidige onderzoek bestaan.

Aan het plangebied was een hoge verwachting toegekend voor nederzittingsresten uit de periode bronstijd tot en met de vroege middeleeuwen. Op grond van het aangetroffen fragment aardewerk met schelpenmagering dat dateert in deze periode en de aanwezigheid van een strandwal in de ondergrond, waarop in boring 2, 3 en 5 een intacte laag duinzand is aangetroffen, kan de aanwezigheid van een archeologische vindplaats uit deze periode niet worden uitgesloten. De hoge verwachting voor nederzittingsresten uit de periode bronstijd tot en met de vroege middeleeuwen blijft op grond van de resultaten van het veldonderzoek bestaan.

Voor de periode late middeleeuwen tot en met de nieuwe tijd gold een middelhoge verwachting. Er zijn tijdens het veldonderzoek geen aanwijzingen aangetroffen voor de aanwezigheid van archeologische resten uit deze periode. De middelhoge verwachting voor de periode late middeleeuwen tot en met de nieuwe tijd wordt op grond van de resultaten van het veldonderzoek bijgesteld naar laag.

Aanbeveling

Op basis van de resultaten van het booronderzoek is mogelijk een archeologische vindplaats in het plangebied aanwezig. Voor het plangebied wordt geen vervolgonderzoek geadviseerd **mits de geplande graafwerkzaamheden niet dieper reiken dan 80 cm beneden maaiveld**.

Indien de graafwerkzaamheden dieper reiken dan 80 cm beneden maaiveld worden de archeologische waarden die binnen het plangebied verwacht worden mogelijk bedreigd en wordt vervolgonderzoek wel noodzakelijk geacht. Wij adviseren in dat geval een vervolgonderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek om vast te stellen of in het plangebied archeologische resten aanwezig zijn en zo ja, welke waardering hieraan gegeven kan worden. Voor dit proefsleuvenonderzoek is een Programma van Eisen (PvE) noodzakelijk dat is goedgekeurd door de bevoegde overheid. In dit PvE wordt de werkwijze en de randvoorwaarden van het proefsleuvenonderzoek vastgelegd.

1 Inleiding

1.1 Onderzoekskader

Synthegra heeft in opdracht van BK Ruimte en Milieu een archeologisch bureauonderzoek in combinatie met een karterend booronderzoek uitgevoerd op een terrein aan de Rijksstraatweg in Heemskerk (afbeelding 1.1). De aanleiding voor het onderzoek is de voorgenomen bouw van woningen, waarvoor een bestemmingsplanprocedure doorlopen dient te worden. De diepte van de toekomstige bodemverstoring is op dit moment onbekend, maar uitgaande van de aanleg van bouwputten voor de bebouwing zal de bodem waarschijnlijk tot in het archeologische niveau worden verstoord, dat in dit gebied vanaf 40 cm beneden maaiveld verwacht kan worden.

Door de graafwerkzaamheden die zullen gaan plaatsvinden, kunnen eventueel aanwezige archeologische waarden verloren gaan. Daarom is op basis van het Verdrag van Malta, waaruit de Wet op de Archeologische Monumentenzorg uit 2007 is voortgevloeid, voorafgaand aan de graafwerkzaamheden archeologisch onderzoek uitgevoerd. Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.2¹ en de Leidraad Inventariserend Veldonderzoek.² Het veldwerk is uitgevoerd op 4 april 2012.

De bevoegde overheid, de gemeente Heemskerk, heeft een specifiek archeologisch beleid vastgesteld en beschikt over een Archeologische Verwachtings- of Beleidsadvieskaart.³ Volgens de gemeentelijke beleidskaart geldt voor het plangebied de verwachting "Archeologisch waardevol gebied van de derde categorie". In deze zone is archeologisch onderzoek verplicht als het plangebied groter is dan 500 m² en de bodemingrepen dieper reiken dan 40 cm beneden maaiveld. Op basis van de gemeentelijke richtlijnen is een bureauonderzoek in combinatie met een inventariserend veldonderzoek in de vorm van een karterend booronderzoek noodzakelijk.

De bevoegde overheid, de gemeente Heemskerk, zal de resultaten van het onderzoek toetsen en een selectiebesluit nemen.

1.2 Onderzoeksdoel en vraagstellingen

Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting aan de hand van bestaande bronnen over bekende of verwachte landschappelijke, historische en archeologische waarden.

Het doel van het karterend booronderzoek is het toetsen van het opgestelde verwachtingsmodel door de intactheid van de bodemopbouw vast te stellen en de eventueel aanwezige archeologische resten en/of vindplaatsen te inventariseren.

¹ SIKB 2010.

² SIKB 2006.

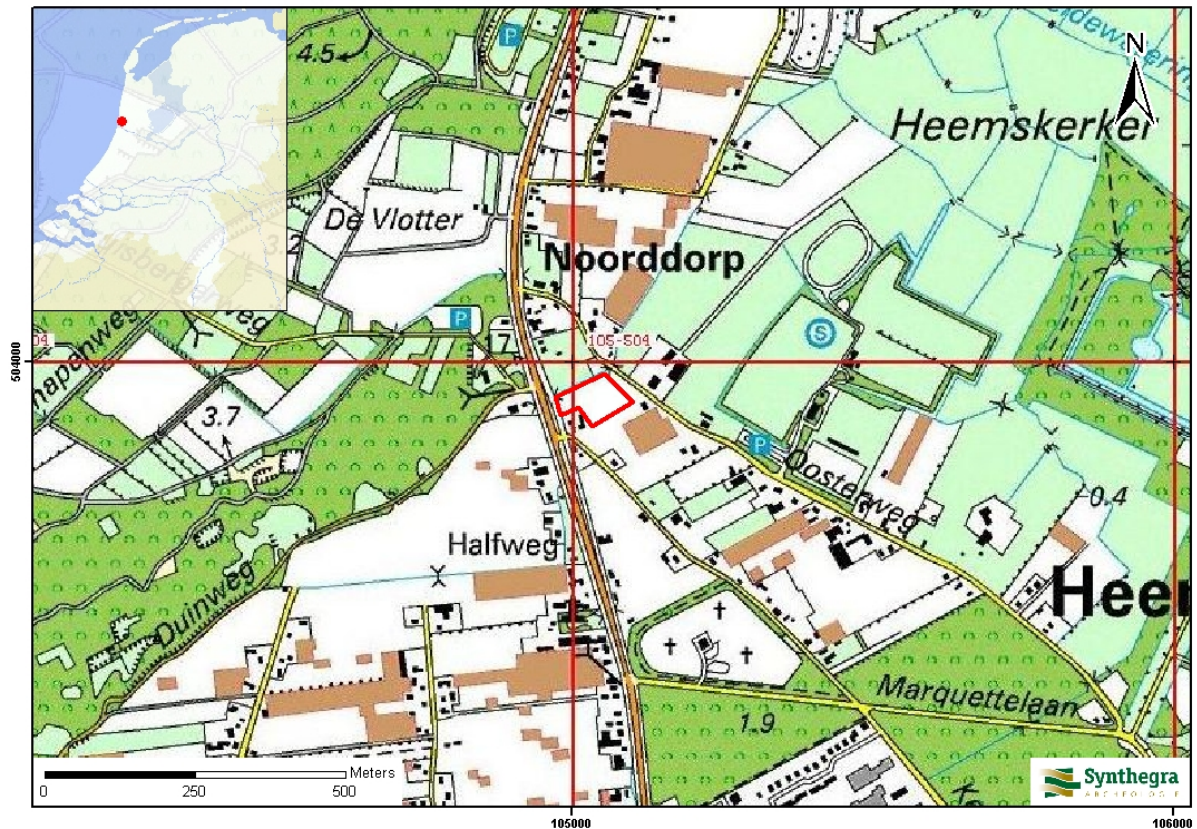
³ Alders, Roefstra en Den Boon 2009.

De volgende onderzoeksvragen zullen worden beantwoord:

- Wat is de opbouw van de ondergrond en is het bodemprofiel intact?
- Zijn in het plangebied archeologische vindplaatsen aanwezig?
- Wat is te zeggen over de horizontale en verticale verspreiding van de archeologische waarden?
- Wat is de vermoedelijke aard en datering van de archeologische resten?
- In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische resten bedreigd door de voorgenomen ontwikkeling van het gebied?

1.3 Ligging en huidige situatie plangebied

Het plangebied is circa 5.800 m² groot en ligt aan de Rijksstraatweg 122a in Heemskerk (afbeelding 1.1). Het terrein wordt in het noordoosten begrensd door de Oosterweg, in het zuidwesten door grasland, in het zuidwesten door de Rijksstraatweg en in het noordwesten door grasland. Het plangebied is in gebruik als grasland. De hoogte van het maaiveld varieert van circa 0,8 tot 1,0 m +NAP (Normaal Amsterdams Peil).⁴

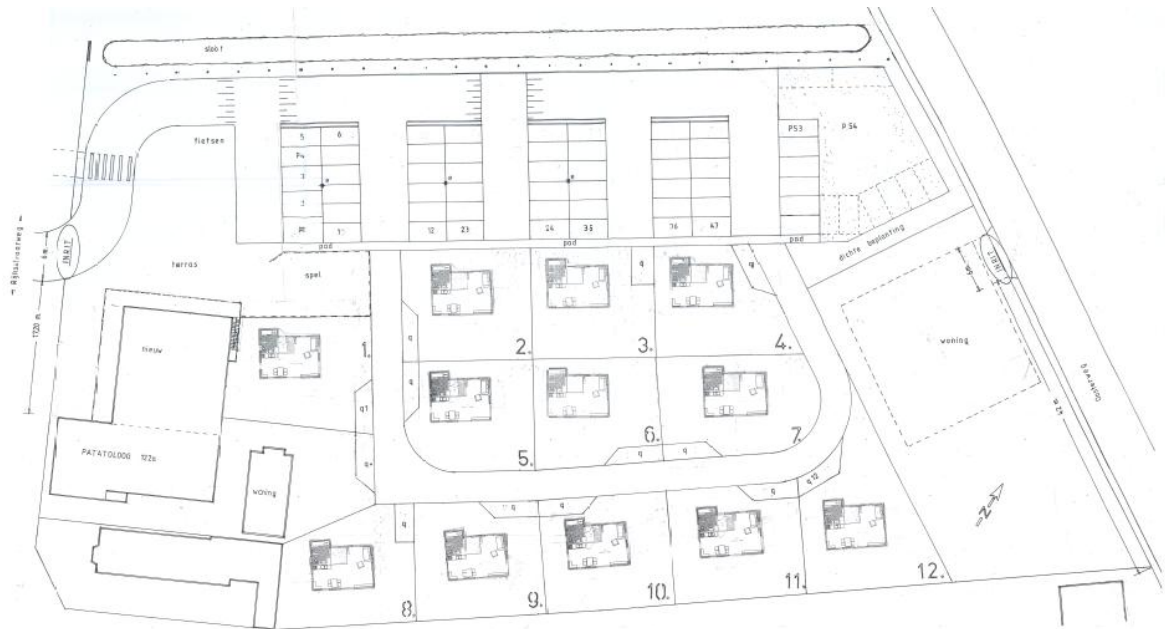

Afbeelding 1.1: Het plangebied op de Topografische Kaart van Nederland 1:25.000 aangegeven met het rode kader (Bron: Topografische Dienst 1998).

⁴ Hoogteligging van het plangebied op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) in m NAP geraadpleegd op www.ahn.nl

1.4 Toekomstige situatie plangebied

Binnen het plangebied worden 12 recreatiewoningen gebouwd. Deze zullen worden voorzien van een fundering op staal.

Afbeelding 1.2: Toekomstige situatie binnen het plangebied (Bron: tekening aangeleverd door de opdrachtgever.)

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

Tijdens het bureauonderzoek is met behulp van bestaande bronnen een gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied opgesteld. Dit is gedaan door het raadplegen van voor de archeologie relevante (schriftelijke) bronnen. Voor het bureauonderzoek zijn met name gegevens over bekende archeologische vindplaatsen in en rond het plangebied verzameld. Dit is aangevuld met historisch en fysisch-geografisch onderzoek, waarbij informatie over vroeger grondgebruik is verkregen door de analyse van historische kaarten en tevens gegevens over de geologie, geomorfologie en bodem zijn bestudeerd.

2.2 Landschapsgenese

Voor het bepalen of, waar en uit welke periode archeologische resten kunnen worden verwacht, zijn de volgende bronnen met betrekking tot de landschapsgenese geraadpleegd:

- Geologische Kaart, schaal 1:50.000
- Geomorfologische Kaart, schaal 1:50.000
- Bodemkaart, schaal 1:50.000
- Relevante achtergrondliteratuur

Voor de geologische beschrijving is gebruik gemaakt van de Lithostratigrafische Indeling van de Ondiepe Ondergrond.⁵ Zie voor een overzicht van de geologische en archeologische perioden bijlage 1.

Geologie en geomorfologie

Langs de westkust van Nederland strekken zich noord-zuid georiënteerde strandwallen uit, waardoor het achterland werd afgeschermd van de zee⁶. De oudste strandwal dateert van circa 3750 v. Chr. Hierna ontwikkelde de kust zich zeewaarts en ontstond een serie opeenvolgende strandwallen, waarbij de jongste het meest westelijk lag. De strandwal, waar Heemskerk op ligt dateert van circa 1830 v. Chr.⁷ Het zand, waaruit de strandwal bestaat, wordt gerekend tot het Laagpakket van Zandvoort, dat onderdeel is van de Formatie van Naaldwijk.

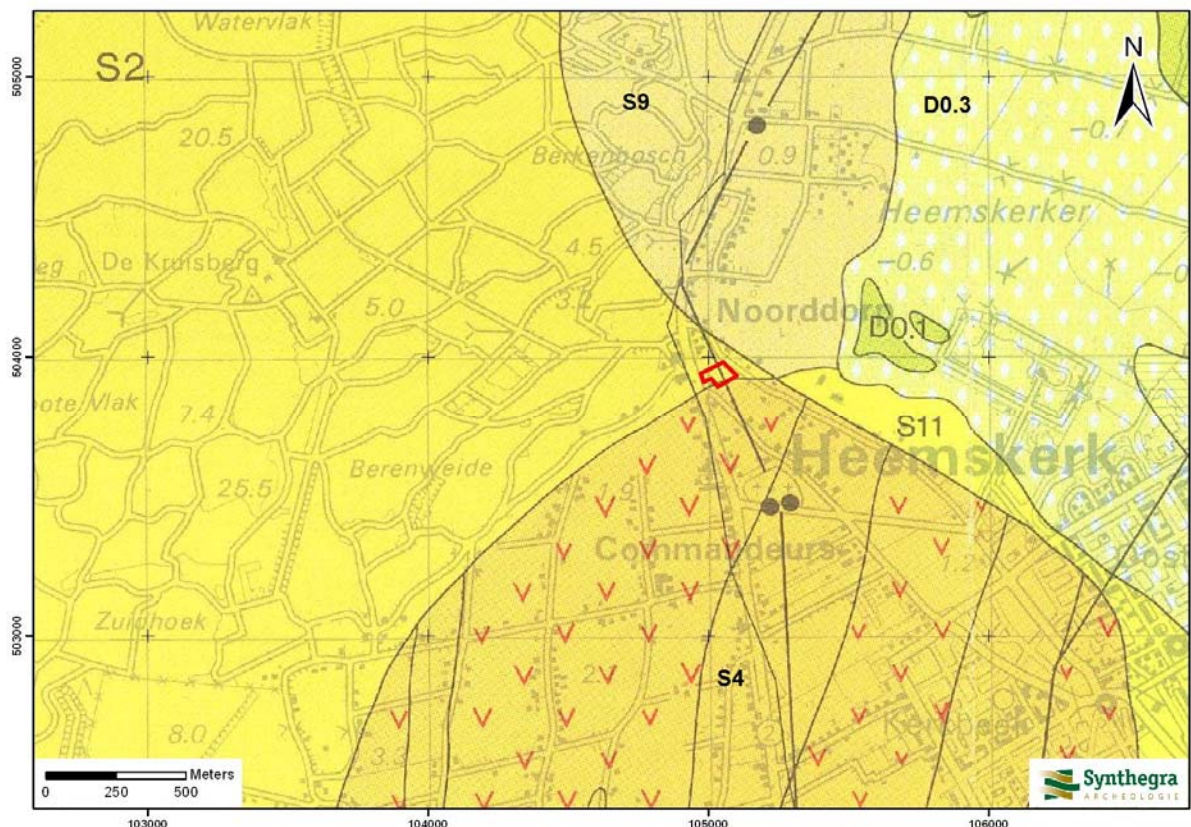
Op de geologische kaart van Nederland 1:50.000 (afbeelding 2.1) staat aangegeven dat in de ondergrond van Heemskerk, Oude Duin- en strandzanden (Laagpakket van Zandvoort) voorkomen (code S2). Met de rode “v”-signatuur is aangegeven op welke plaatsen lokaal veeninschakelingen voorkomen. Dit veen wordt gerekend tot het Hollandveen Laagpakket, dat onderdeel is van de Formatie van Nieuwkoop.

⁵ De Mulder *et al.* 2003 en via www.dinoloket.nl: Dinoloket, Standaarden, Lithostratigrafische Nomenclator van de Ondiepe Ondergrond.

⁶ Berendsen 2004, H.J.A., *De vorming van het land. Inleiding in de geologie en de geomorfologie*. (Assen)

⁷ Rijks Geologische Dienst, 1987, p 127, gecalibreerd met Oxcal 4.1.

Direct ten noorden van het plangebied was een zeegat aanwezig, dat bekend staat als het Oer-IJ estuarium, waarlangs de zee door de standwal het achtergelegen land kon binnendringen. Het Oer-IJ is een estuarium, omdat hierlangs de Utrechtse Vecht afwaterde. Vanuit het Oer-IJ estuarium werden direct ten oosten van de strandwal van Heemskerk wadafzettingen afgezet, die worden gerekend tot de Formatie van Naaldwijk. Ten oosten van het Oer-IJ estuarium vond in een groot gebied veenvorming plaats. Dit veen wordt gerekend tot het Hollandveen Laagpakket, dat onderdeel is van de Formatie van Nieuwkoop. Het veen is in de middeleeuwen grotendeels afgegraven, waardoor de onderliggende strandzanden weer aan de oppervlakte zijn komen te liggen.

Legenda

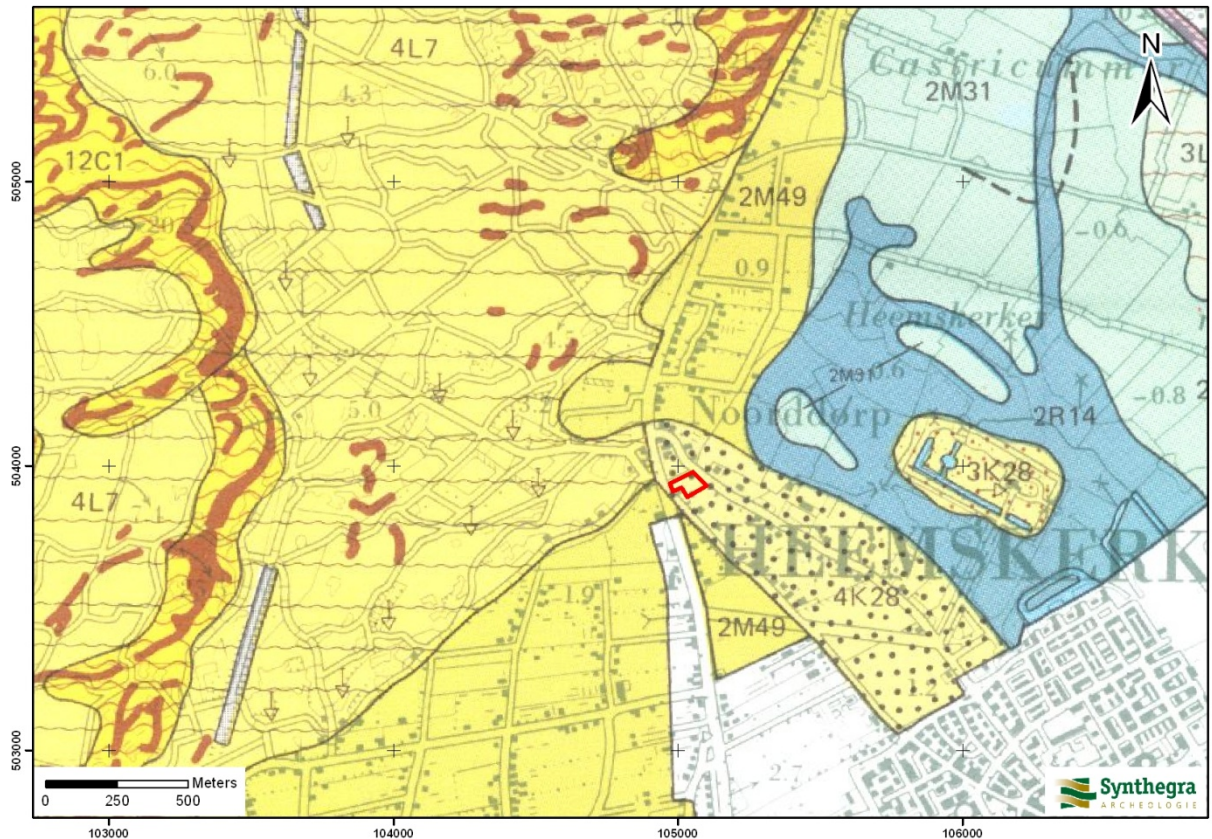
- S2** : Jonge duin- en strandafzettingen op oude duin- en strandafzettingen
- S4** : Oude duin- en strandafzettingen, eventueel met een Hollandveeninschakeling (v-signatuur)
- S9** : Jonge duin- en strandafzettingen op oude duin- en strandafzettingen op afzettingen van Duinkerke of op afzettingen van Calais, plaatselijk met Hollandveen
- S11** : Oude duin- en strandafzettingen op afzettingen van Duinkerke of afzettingen van Calais
- D0.1** : Afzettingen van Duinkerke I
- D0.3** : Afzettingen van Duinkerke III op oudere afzettingen van Duinkerke, met een Hollandveeninschakeling

Afbeelding 2.1: uitsnede uit de geologische kaart van Nederland 1:50.000. Het plangebied is aangegeven met het rode kader (Bron: Rijks Geologische Dienst, 1987).

De wind zorgde ervoor dat op de strandwallen zand, afkomstig van het strand werd afgezet. De lage duinen, die als gevolg hiervan ontstonden, worden de 'Oude Duinen' genoemd. Het zand van deze duinen wordt ook

tot het Laagpakket van Zandvoort gerekend.⁸ Op die manier zijn vanaf circa 500 v. Chr. de Oude Duinen ontstaan.⁹ Kenmerkend voor de Oude Duinen is het onregelmatig voorkomen van humeuze bodemhorizonten en dunne veenlagen als gevolg van opeenvolgende verstuiwingsfasen.¹⁰

In de middeleeuwen vond in het kustgebied een omslag plaats. Na een fase waarin delen van de Oude Duinen werden geërodeerd, ontstond vanaf de 11^e eeuw een nieuwe veel steilere kustlijn met een hoge duinenrij. Het zijn deze reliëfrijke Jonge Duinen die wij tegenwoordig als 'de duinen' aanmerken. Het zand van deze duinen wordt gerekend tot het Laagpakket van Schoorl, dat onderdeel is van de Formatie van Naaldwijk.

Legenda

- 4K28** : strandwal, al dan niet met vervlakte duinen
- 2M49** : vlakte ontstaan door afgraving en/of egalisatie van duinen
- 4L7** : lage kustduinen met bijbehorende vlakten en laagten
- 12C1** : hoge kustduinen met bijbehorende vlakten en laagten
- 2M31** : binnendeltavlake, bedekt met klei of duinzand
- 2R14** : zee-erosiegeul

Afbeelding 2.2: Ligging van het plangebied op de Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000, aangegeven met het rode kader (Bron: Stichting voor Bodemkartering en Rijks Geologische Dienst 1979).

⁸ Nitg-tno, 2003.

⁹ Rosing, 1995.

¹⁰ E.F.J. de Mulder et al., *De ondergrond van Nederland* (Houten 2003)

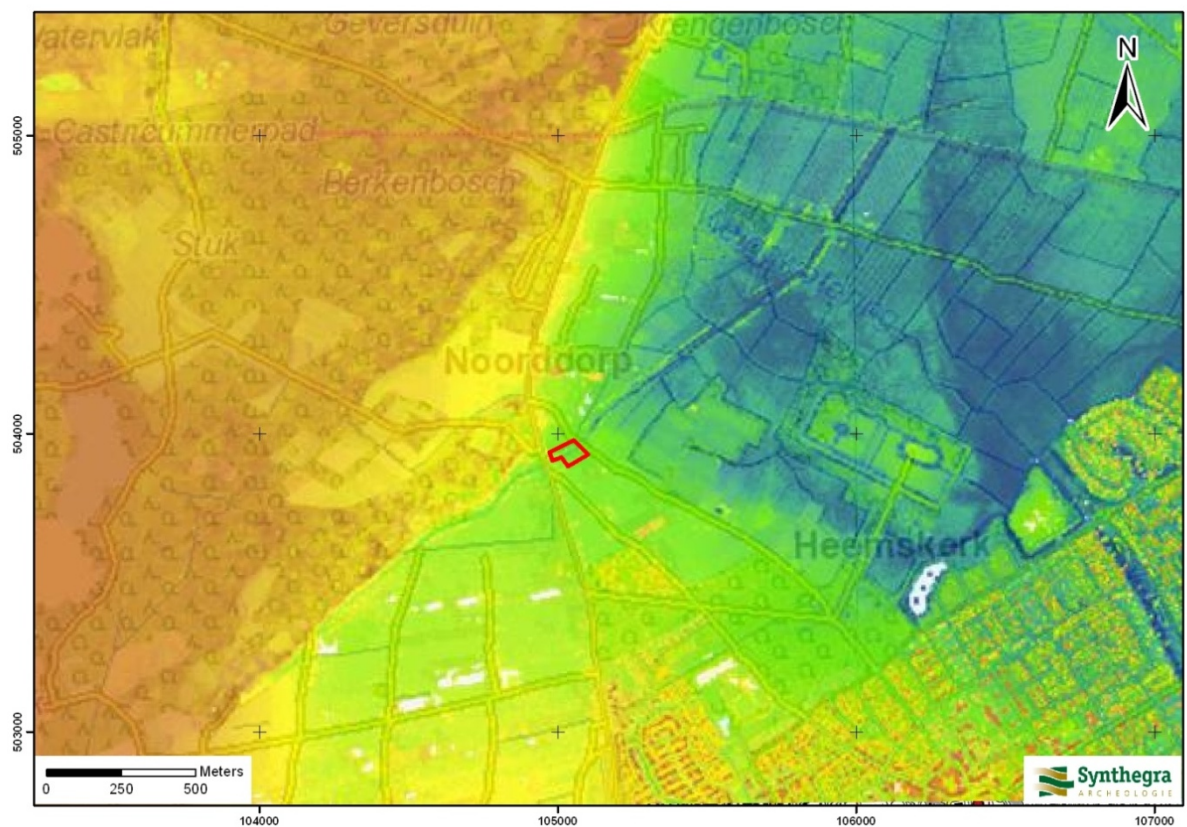
Door de eeuwen heen is in het kustgebied zand afgegraven. Van grote invloed hierbij was de ontwikkeling van de bloembollencultuur, die vermoedelijk in de tweede helft van de 16^e eeuw opkwam. Vanaf de 17^e -18^e eeuw werd een deel van de binnenduinrand en de strandwallen afgegraven. Het zand werd gebruikt voor stadsuitbreidingen, wegeaanleg en later ook voor de kalkzandsteenfabricage. De vruchtbare bovengrond is hierbij opzij gezet en later met de ondergrond vermengd. Hierdoor zijn de zogenaamde 'geestgronden' ontstaan. Ten behoeve van de ontwatering en de afvoer van zand zijn verder brede, evenwijdig lopende watergangen, de zanderijvaarten, gegraven.

Toen de duinen en strandwallen die hiervoor in aanmerking kwamen waren afgegraven, bleek er nog steeds behoefte te zijn aan goede bollengronden.¹¹ Deze werden gevonden in de strandvlakten tussen de strandwallen, waar onder een laag veen, vanaf circa 1 meter beneden maaiveld, goed zand beschikbaar was. Door diepdelven met bronbemaling en door omspuiten konden deze gronden voor de bollenteelt geschikt worden gemaakt. Op de Geomorfologische Kaart van Nederland 1:50.000 (afbeelding 2.2) staat aangegeven dat het plangebied op een strandwal (code 4K28) ligt. Het plangebied ligt in een smalle strook tussen het voormalig stroomgebied van het Oer-IJ (codes 2M31 en 2R14) en de Jonge Duinen (code 4L7). Het gebied direct ten zuidwesten van de Rijksstraatweg is gekarteerd als een vlakte ontstaan door afgraving en/of egalisatie van duinen (code 2M49).

De hoogtekartaal van het plangebied en omgeving (afbeelding 2.3) bevestigt het beeld van de geomorfologische kaart.¹² Ten westen van het plangebied ligt een relatief hoog gelegen, reliëfrijk gebied (oranje en rode kleuren). Dit zijn de jonge duinen. Ten oosten van het plangebied ligt een relatief laag gelegen gebied (donkergroene en blauwe kleuren), waarin een kronkelend geulenstelsel is te herkennen. Dit is het voormalig stroomgebied van het Oer-IJ. Het plangebied ligt hier tussenin en is relatief vlak.

¹¹ Stiboka 1982, *Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000. Toelichting bij de kaartbladen 30 West 's-Gravenhage en 30 Oost 's-Gravenhage* (Wageningen)

¹² www.ahn.nl

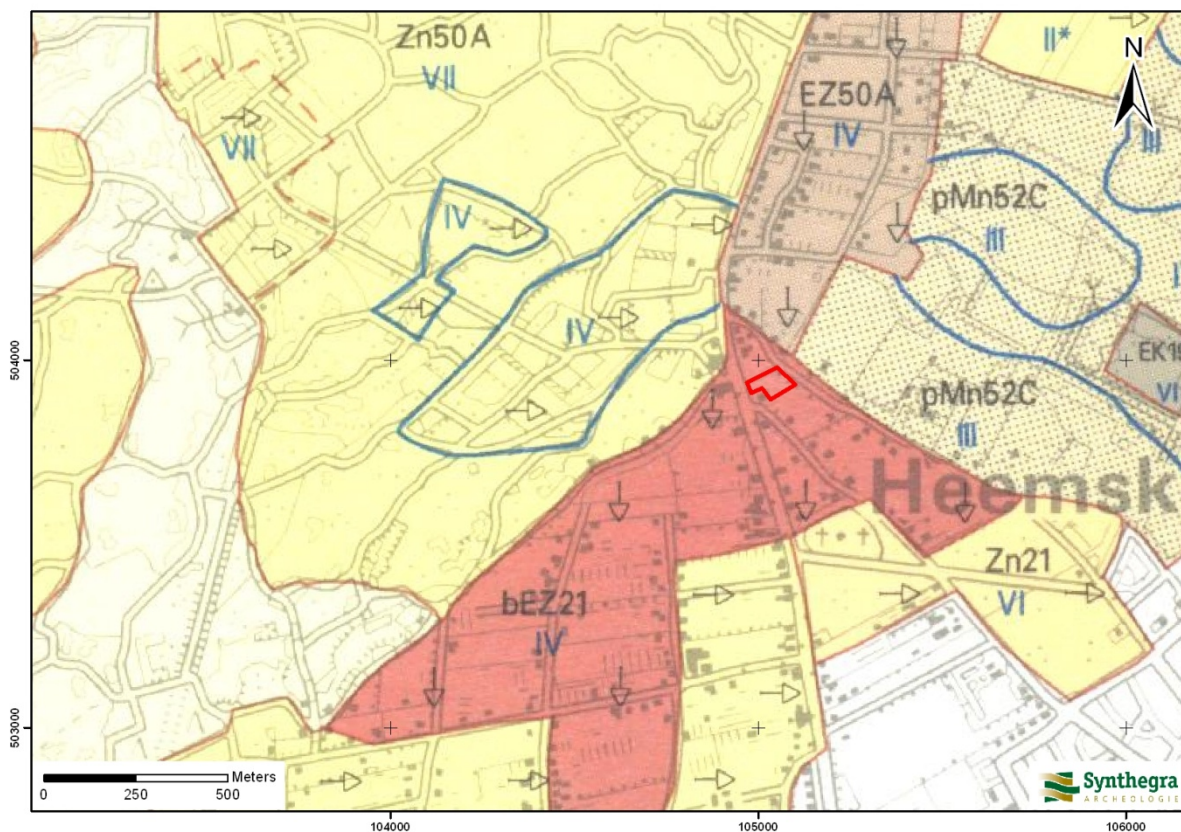
LEGENDA

- Blauw : lager dan 0,0 m +NAP
Groen : 0,0 – 1,7 m +NAP
Geel : 1,7 – 2,0 m +NAP
Oranje : 2,0 – 3,0 m +NAP
Rood : hoger dan 3,0 m +NAP

Afbeelding 2.3: Ligging van het plangebied op het Actueel Hoogtebestand van Nederland (AHN), aangegeven met het rode kader (Bron: www.ahn.nl).

Bodem

Op de Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000 (afbeelding 2.4) staat aangegeven dat binnen het plangebied bruine enkeerdgronden in leemarm en zwak lemig fijn zand (code bEZ21) voorkomen. Deze gronden worden gekenmerkt door een dik cultuurdek, dat in deze regio hoofdzakelijk is ontstaan door diep omspitten, maar plaatselijk mogelijk ook door enige ophoging met potstalmest of door opstuiving vanuit de duinen.¹³ Soms is bij de grondonwerkingen ook enig zand afgegraven. Ook in de directe omgeving van het plangebied (en mogelijk ook binnen het plangebied) is dit het geval (aangegeven met de naar beneden wijzende pijltjes).

Legenda

bEZ21 : bruine enkeerdgronden in leemarm en zwak lemig fijn zand

EZ50A : kalkhoudende enkeerdgronden in matig fijn zand

Zn21 : vlakvaaggronden in leemarm en zwak lemig fijn zand

Zn50A : vlakvaaggronden in matig fijn zand

pMn52C: kalkarme leek-/woudeerdgronden in zandige klei

EK19 : tuineerdgrond in zandige klei

Afbeelding 2.4: Ligging van het plangebied op de Bodemkaart van Nederland 1:50.000, aangegeven met het rode kader (Bron: DLO-Staring Centurm, 1994.).

¹³ Rosing, 1995.

De grondwatertrap in het plangebied is IV. Dit betekent dat de gemiddeld laagste grondwaterstand tussen 80 en 120 cm beneden maaiveld ligt en de gemiddeld hoogste grondwaterstand dieper dan 40 cm beneden maaiveld ligt.

2.3 Archeologische waarden in en rondom het plangebied

In deze paragraaf wordt gekeken of binnen en rond het plangebied archeologische en/of ondergrondse bouwhistorische waarden bekend zijn. Hiervoor zijn de volgende bronnen binnen de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) geraadpleegd:

- Centraal Archeologisch Archief (CAA)
- Centraal Monumenten Archief (CMA)
- Archeologisch Informatie Systeem (ARCHIS II)

Daarnaast zijn de volgende bronnen geraadpleegd:

- Archeologische Verwachtingskaart van de gemeente Heemskerk
- Kennisinstructuur Cultuurhistorie (KICH)
- gegevens van amateur archeologen

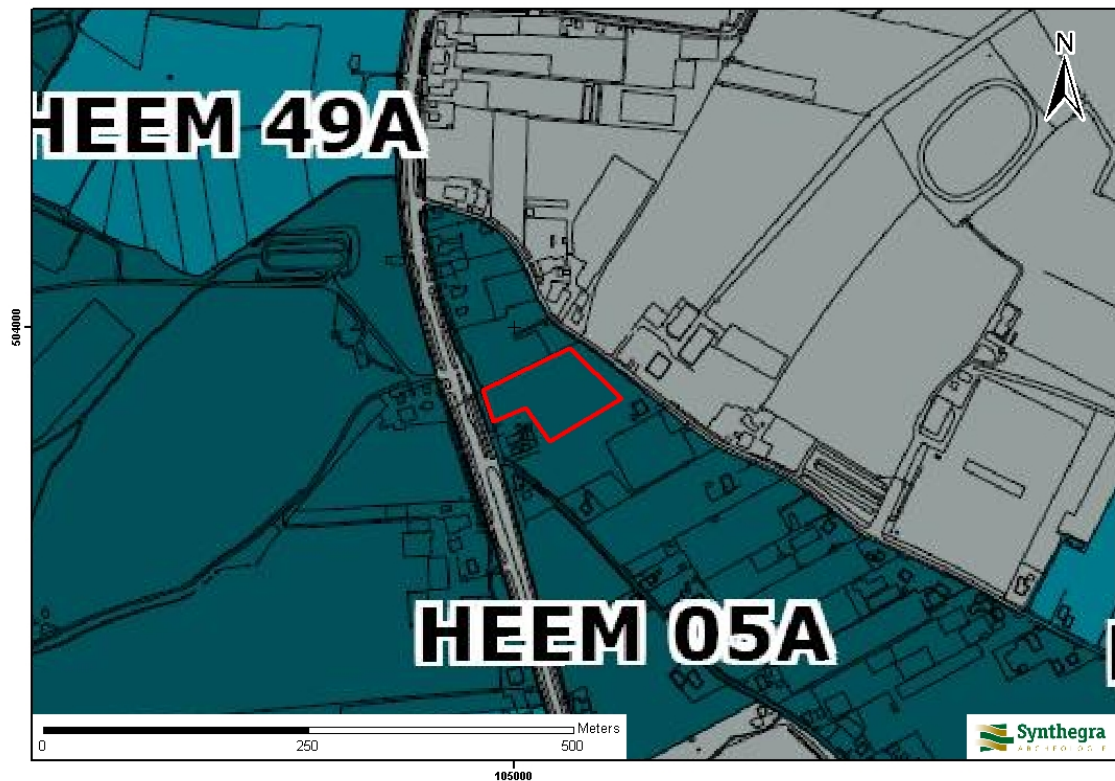
Volgens de IKAW (Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden) van de RCE geldt voor het plangebied een middelhoge archeologische verwachting (bijlage 2). Deze kaart is indicatief en zal voor het opstellen van een gespecificeerd verwachtingsmodel worden genuanceerd en gepreciseerd, aangezien uit de kaart niet blijkt wat de aard en ouderdom is van de te verwachten archeologische resten.

Op de Archeologische Verwachtingskaart van de gemeente Heemskerk (afbeelding 2.5) ligt het plangebied binnen de zone 'HEEM 05' en 'Heem 07'. Deze zones hebben een hoge archeologische waarde. Het betreft een top van geestgrond (oude strandwal) met bewoning vanaf de ijzertijd tot late middeleeuwen. Het is de locatie van een vroegmiddeleeuwse nederzetting, vermoedelijk *Scupildhem*, met de oudste vermelding in 860, waar sporen van Merovingische en Karolingische bewoning zijn aangetroffen.¹⁴ Vanwege het gedetailleerde schaalniveau en het beleid van de gemeente wordt deze kaart als leidend beschouwd.

Uit de archieven en ARCHIS II van de RCE blijkt dat binnen het plangebied drie onderzoeksmeldingen aanwezig zijn (bijlage 2). Uit de directe omgeving (binnen een straal van 250 m) is één monument en zijn drie waarnemingen en twee onderzoeksmeldingen bekend. Uit de gegevens van de KICH blijkt dat binnen het plangebied geen (ondergrondse) bouwhistorische waarden aanwezig zijn.¹⁵

¹⁴ Alders, Roefstra en Den Boon 2009, Bijlage 5, 43.

¹⁵ www.kich.nl

Afbeelding 2.5: Ligging van het plangebied op de Archeologische Verwachtingskaart van de gemeente Heemskerk, aangegeven met het rode kader (Bron: Alders, Roefstra en Den Boon 2009).

Onderzoeksmeldingen binnen het plangebied:

Onderzoeksmeldingen 30.576 en 31.488

Ter hoogte van de Patatoloog, direct ten zuidwesten van het plangebied, is in 2008 een bureauonderzoek uitgevoerd door Cultuurhistorisch Erfgoed Noord-Holland (onderzoeksmelding 30.576). Hoewel de resultaten daarvan niet opgenomen zijn in Archis kan op basis van het naderhand uitgevoerde booronderzoek door Hollandia (onderzoeksmelding 31.488) geconcludeerd worden dat vervolgonderzoek noodzakelijk werd geacht. Het booronderzoek heeft echter geen archeologische vindplaatsen aangetoond. Het terrein bleek compleet verstoord te zijn, zodat geen verder onderzoek werd geadviseerd.

Onderzoeksmelding 34.542

Deze onderzoeksmelding heeft betrekking op de Archeologische Verwachtingskaart van de gemeente Heemskerk, opgesteld door Cultuurhistorisch Erfgoed Noord-Holland.¹⁶

¹⁶ Alders, Roefstra en Den Boon 2009.

Monumenten, waarnemingen en onderzoeksmeldingen binnen een straal van 250 m van het plangebied:

Monumentnummer 13.957 en waarnemingsnummers 23.131 en 23.133

Ten zuidoosten van het plangebied, op een afstand van circa 200 m, bevindt zich een terrein met sporen van bewoning. Dit monument is op basis van veldonderzoek opgewaardeerd van terrein van archeologische betekenis naar terrein van archeologische waarde. Op de Archeologische Verwachtingskaart van de gemeente Heemskerk staat het gebied aangemerkt als 'Heem 07'. Deze zone heeft een hoge archeologische waarde. Het betreft een oude strandwal met bewoning vanaf de ijzertijd tot late middeleeuwen. Het is de locatie van een vroegmiddeleeuwse nederzetting, vermoedelijk *Scupildhem*, met de oudste vermelding in 860, waar sporen van Merovingische en Karolingische bewoning zijn aangetroffen.¹⁷ De nederzetting was gelegen tussen de huidige Kerkweg en de Oosterweg. De zuidelijke punt van deze nederzetting bevond zich in het (later ontstane) dorpscentrum. Enkele aangrenzende terreinen ten westen daarvan, waarbinnen ook het plangebied ligt, bevatten ook bewoningssporen uit de vroege middeleeuwen (HEEM 5 en 6, waarnemingsnummers 23.131 en 23.133).

Waarnemingsnummer 42.905

Circa 240 m ten noordwesten van het plangebied zijn in de jaren '90 van de 20^e eeuw restanten van het huis De Vlotter waargenomen in het talud van een droge sloot.

De locale amateurarcheoloog (de heer Roefstra) is via email benaderd en heeft op de vraag of bij hem nog informatie uit het plangebied bekend is (die niet bij de RCE is gemeld) geantwoord dat het plangebied in de vroegmiddeleeuwse nederzetting ligt (*Scupildhem*), maar er is veel verstoord door de tuinders. Centraal in het gebied onder de huidige boerderij Heemshof aan de Oosterweg, ligt een voormalig grafelijke domeinhof. Achter de Pataloog aan de Oosterweg liggen aan beide zijde van een boerderij twee percelen grasland die mogelijk niet afgezaand zijn. Verder lijkt er een belangrijk huis gestaan te hebben ten zuiden van de Pataloog aan de Kerkweg.

¹⁷ Alders, Roefstra en Den Boon 2009, Bijlage 5, 43.

2.4 Historische ontwikkeling

Voor de historische ontwikkeling is historisch kaartmateriaal en relevante achtergrondliteratuur geraadpleegd, dat in onderstaande paragraaf is weergegeven.

In 1063 wordt Heemskerk, gelegen op de strandwal waarop ook Beverwijk, Uitgeest en Akersloot tot ontwikkeling zijn gekomen, voor het eerst genoemd als *Hemezenkyricha*. In de 11^e en 12^e eeuw bezaten de graven van Holland in Heemskerk en omgeving veel grond. In 1248 deed graaf Willem II deels afstand van zijn grafelijke bezittingen ten gunste van twee van zijn naaste vertrouwelingen en leenmannen, ridder Simon van Haarlem en ridder Wouter van Egmond.¹⁸

Heemskerk lag in die tijd in de frontlinie tussen het graafschap Holland en het woongebied van de West-Friezen. Het was daarom zaak Holland te verdedigen tegen mogelijke aanvallen vanuit het Westfries gebied. In Heemskerk en de omgeving daarvan werden daarom meerdere kastelen gebouwd, als defensielinie en als uitvalsbasis om de Friezen te onderwerpen. In 1274 gaven de Friezen zich gewonnen en werd West-Friesland bij Holland gevoegd, waardoor al deze kastelen hun offensieve en defensieve betekenis verloren. Op twee uitzonderingen na, Heemskerk (Marquette), circa 1 km ten westen van het plangebied, en Assumburg, zijn zij alle in de loop der eeuwen verwoest of gesloopt.¹⁹

In de 16^e eeuw bestond Heemskerk uit 60 woningen. De meeste bewoners leefden van de landbouw en het verzamelen en vervoeren van schelpen voor de kalkovens. In de eeuwen die volgden veranderde er weinig. In 1811 telde het dorp 679 inwoners. Van de bijna 1600 morgen cultuurgrond die bij het dorp hoorden, was toen bijna een derde in gebruik als bouwland, het overige als wei- en hooiland.²⁰

Op het minuutplan uit het begin van de 19^e eeuw (afbeelding 2.5)²¹ is het plangebied niet bebouwd. Uit de gegevens van de Oorspronkelijke Aanwijzende Tafels (OAT)²² behorende bij het minuutplan blijkt dat het perceel in gebruik is als bouwland. Ten noordwesten van het plangebied is een kleine waterloop aanwezig.

Een eeuw later, in 1911, telde Heemskerk 3022 inwoners. Op de kaart uit 1900 (afbeelding 2.6) is te zien dat het plangebied nog altijd niet bebouwd is. De bebouwing in de directe omgeving van het plangebied is aanzienlijk toegenomen en heeft zich ontwikkeld tot de wijk Noorddorp. Het perceel is niet langer in gebruik als bouwland maar als weiland. De waterloop ten noordwesten van het plangebied is nog aanwezig. De grote afhankelijkheid van Heemskerk van de tuinbouw zorgde ervoor dat de gemeente lange tijd haar gesloten

¹⁸ www.noordhollandsarchief.org

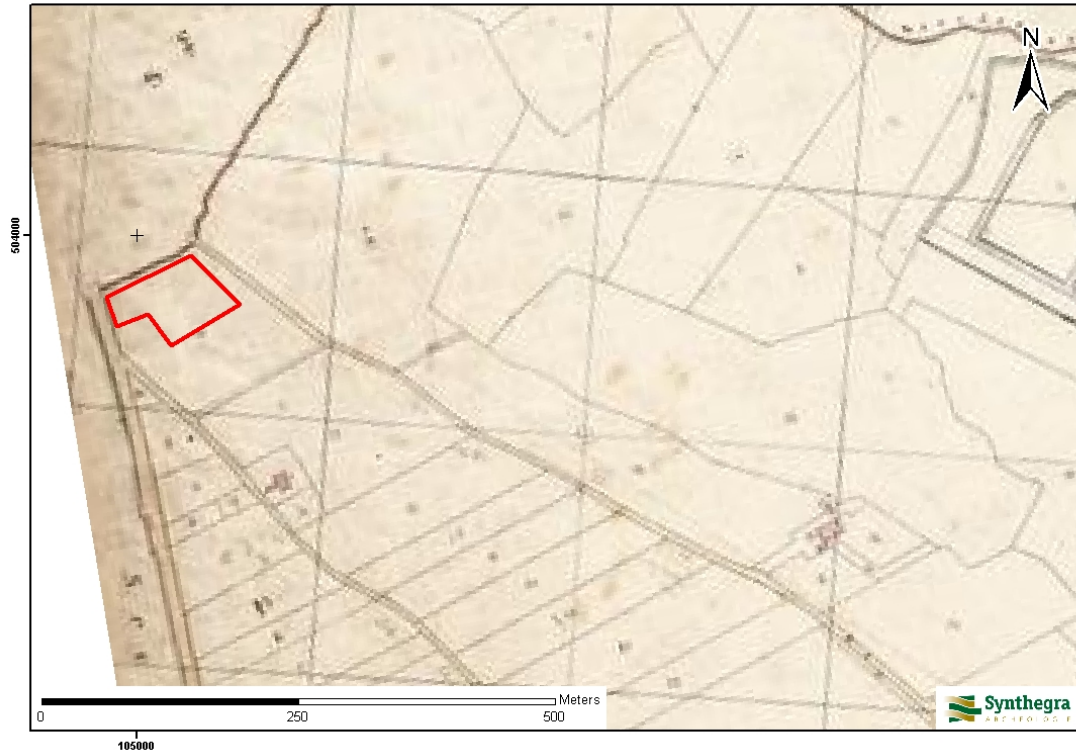
¹⁹ Idem

²⁰ Idem

²¹ www.watwaswaar.nl Gemeente Heemskerk, sectie D, blad 1. Minuutplannen zijn de oorspronkelijke kadastrale kaarten die zijn vervaardigd vanaf 1811 en 1812 in navolging van de Fransen o.l.v. Napoleon Bonaparte. Het zijn grondbeschrijvingen (kadasters) van de gemeenten met hierop aangegeven de percelen, perceelnummers en gebouwen.

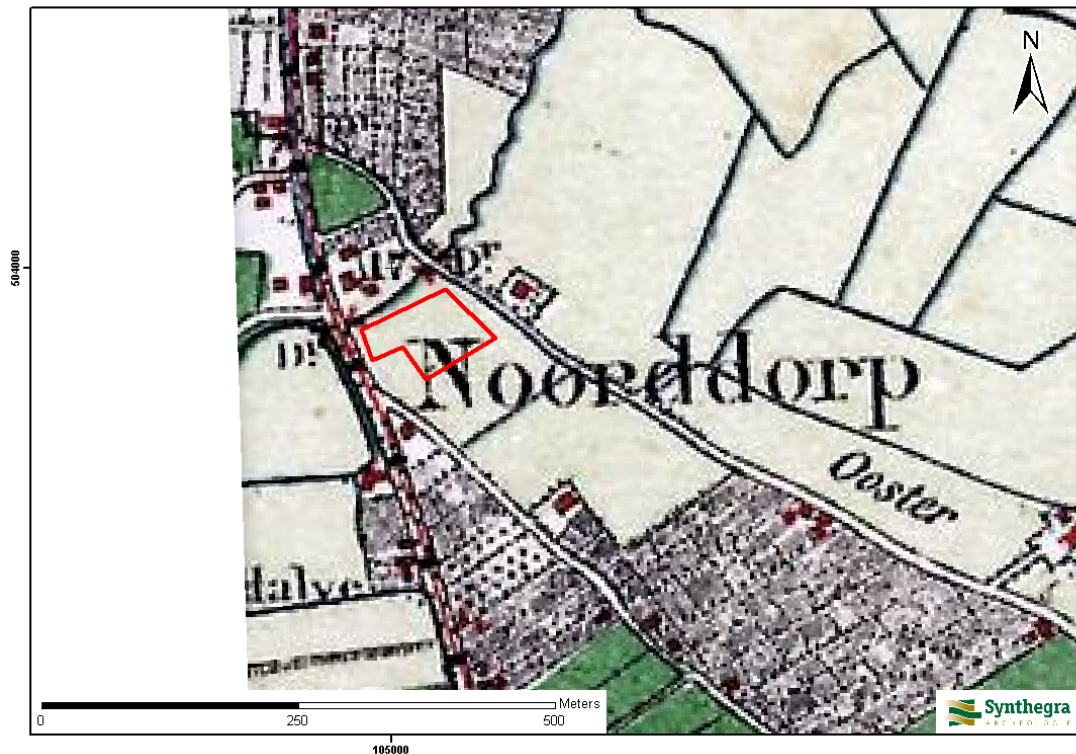
²² OAT = Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel. Dit is een register uit 1832 waarin diverse gegevens in vermeld staan die betrekking hebben op de betreffende percelen, zoals de eigenaar, beroep en woonplaats, alsmede het grondgebruik en de oppervlakte.

agrarisch karakter heeft behouden. Na de Tweede Wereldoorlog groeide Heemskerk uit tot een grotere gemeente, met tegenwoordig bijna 39.000 inwoners.²³

Afbeelding 2.5: Ligging van het plangebied op het minuutplan uit het begin van de 19^e eeuw, aangegeven met het rode kader (Bron: www.watwaswaar.nl).

²³ www.noordhollandsarchief.org

Afbeelding 2.6: Ligging van het plangebied op de kaart uit 1900, aangegeven met het rode kader (Bron: Uitgeverij Nieuwland 2005, Noord-Holland, blad 294).

Bodemverstoring

Binnen het plangebied zijn geen bodemverontreinigingen, saneringen of ondergrondse olietanks, benzinepompinstallaties en dergelijke bekend waardoor archeologische resten mogelijk verloren zijn gegaan.²⁴

²⁴ www.bodemloket.nl

2.5 Gespecificeerde archeologische verwachting

Op basis van bovenstaand bureauonderzoek is voor het plangebied een gespecificeerde archeologische verwachting opgesteld, waarvan de essentie is weergegeven in tabel 2.1.

Volgens de IKAW geldt een middelhoge archeologische verwachting (bijlage 2). Op de Cultuurhistorische Waardenkaart / Gemeentelijke Verwachtingskaart heeft het plangebied een hoge archeologische waarde.

Het plangebied ligt op een strandwal, die is bedekt met duinzand (Oude en / of Jonge Duinen). Gezien de ouderdom van de te verwachte afzettingen kunnen in het plangebied vindplaatsen aanwezig zijn vanaf de bronstijd tot en met de nieuwe tijd.

De strandwal, waarop Heemskerk ligt, is circa 1830 v. Chr. gevormd. Op basis van dit gegeven kan gesteld worden dat geen resten uit de periode paleolithicum tot en met neolithicum binnen het plangebied aanwezig zijn of dat ze op dermate grote diepte liggen, dat ze buiten het bereik van dit onderzoek vallen. De archeologische verwachting voor deze periode wordt daarom op laag gesteld.

Vanaf de bronstijd lag het plangebied op een strandwal. Vanaf circa 500 v. Chr. werden op de strandwal de Oude Duinen gevormd. Dit betekent dat eventuele bewoningssporen uit de bronstijd mogelijk zijn overstoven met duinzand. Op grond van het bureauonderzoek is echter niet precies te zeggen op welke diepte de top van de strandwal ligt. Op grond van de landschappelijke ligging in deze periode (relatief hoog in de directe omgeving van het Oer-IJ) zijn de omstandigheden voor bewoning gunstig. Daarom wordt aan het plangebied een hoge verwachting toegekend voor archeologische resten uit de bronstijd.

Vanaf de ijzertijd lag het plangebied in een duingebied (Oude Duinen). Deze situatie duurde voort tot en met de vroege middeleeuwen. In deze periode waren de omstandigheden binnen het plangebied gunstig voor (tijdelijke) bewoning. Wel kunnen er meerdere verstuingfases aanwezig zijn, die van elkaar worden gescheiden door overstoven bodems of dunne veenlagen. Het plangebied ligt in de directe omgeving van een nederzetting uit de vroege middeleeuwen. Daarom wordt aan het plangebied een hoge verwachting toegekend voor de periode ijzertijd tot en met de vroege middeleeuwen. Resten uit deze periode worden verwacht onder het zand van de Jonge Duinen.

In de late middeleeuwen verplaatst de dorpskern van Heemskerk zich in zuidoostelijke richting en wordt het vroegmiddeleeuwse nederzettingsterrein verlaten, op enkele verspreide boerderijen na. De ligging op de grens van het Hollandse graafschap leidt tot de bouw van meerdere versterkte huizen en kastelen, waarvan er tegenwoordig nog twee over zijn. Het plangebied bevindt zich op circa 1 km ten westen van het huis Heemskerk en is in deze periode waarschijnlijk in gebruik als agrarisch gebied. Het plangebied ligt tussen twee oude wegen. Het is daarom mogelijk dat in deze periode binnen het plangebied, in de nabijheid van die wegen, bebouwing aanwezig is geweest. Op het bestudeerde kaartmateriaal is binnen het plangebied echter geen bebouwing te zien. Daarom wordt aan het plangebied een middelhoge verwachting voor nederzettingenresten uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd toegekend, waarbij met name de noordoostelijke en zuidwestelijke zones aandacht verdienen.

Periode	Verwachting	Verwachte kenmerken vindplaats	Diepteligging sporen
laat-paleolithicum – mesolithicum	laag	Bewoningssporen, tijdelijke kampementen: vuursteen artefacten, haardkuilen	geërodeerd door de zee of op grote diepte
neolithicum	laag	Nederzetting: cultuurlaag, fragmenten aardewerk, natuursteen, gebruiksvoorwerpen	
bronstijd	hoog	Nederzetting: cultuurlaag, fragmenten aardewerk, natuursteen, gebruiksvoorwerpen	Op de strandwal, onder het zand van de Oude Duinen
ijzertijd – vroege middeleeuwen	hoog	Nederzetting: cultuurlaag, fragmenten aardewerk, natuursteen, gebruiksvoorwerpen	Onder het zand van de Jonge Duinen
late middeleeuwen – nieuwe tijd	middelhoog		vanaf maaiveld

Tabel 2.1: Archeologische verwachting per periode.

3 Inventariserend Veldonderzoek

3.1 Methode

Op basis van het gespecificeerde verwachtingsmodel uit het bureauonderzoek is aan de hand van de Leidraad Inventariserend Veldonderzoek²⁵ en in overleg met de adviseur van de gemeente Heemskerk²⁶ een karterend booronderzoek met een boordichtheid van ten minste 10 boringen per hectare uitgevoerd. Hiermee is het onderzoek verkennend voor vuursteenvindplaatsen uit de steentijd (die binnen het plangebied niet worden verwacht) en karterend voor nederzettingsresten uit de latere perioden. Aangezien het plangebied circa 5.000 m² groot is, zijn in totaal 5 boringen gezet. Voor zover de terreinomstandigheden (bebouwing, verhardingen, begroeiing etc.) het toelieten, is een boorgrid van 30 x 35 m gehanteerd, waarbij de afstand tussen de raaien 30 m en de afstand tussen de boringen 35 m bedraagt. De boringen zijn geplaatst ter op de plek waar de nieuwbouw is gepland en er dus daadwerkelijk bodemingrepen gaan plaatsvinden. In het meest noordelijke stuk van het plangebied is niet geboord, in verband met de aanwezigheid van een gasleiding (zie bijlage 3). In dit deel van het plangebied zal ook uitsluitend verharding worden aangebracht ten behoeve van parkeerplaatsen (afbeelding 1.2). Voor een optimale verdeling van de boringen verspringt het beginpunt van een raai 17,5 m ten opzichte van de naastgelegen raai. De exacte boorlocaties zijn ingemeten met een handheld GPS-apparaat.

Er is geboord met een Edelmanboor met een diameter van 15 cm. De boringen zijn uitgevoerd tot minimaal 25 cm in de C-horizont van de strandwal en maximaal tot 2 m beneden maaiveld. Het opgeboorde sediment is gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 4 x 4 en geïnspecteerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren. De boringen zijn lithologisch beschreven conform de NEN 5104²⁷ en bodemkundig²⁸ geïnterpreteerd.

3.2 Beschrijving en interpretatie van de boorgegevens

De locaties van de boringen staan in bijlage 3 en de boorprofielen in bijlage 4. Binnen het terrein zijn geen hoogteverschillen waargenomen. Het terrein is dus relatief vlak.

Onderin de boringen is een pakket sterk kalkhoudend, lichtgrijs, matig fijn zand aangetroffen. In dit zand zijn zowel hele schelpen als schelpfragmenten aangetroffen. Dit zand is geïnterpreteerd als strandzand en wordt gerekend tot het Laagpakket van Zandvoort, dat onderdeel uitmaakt van de Formatie van Naaldwijk. De diepteligging van de top van het strandzand varieert van 110 cm beneden maaiveld in boring 3 tot 140 cm beneden maaiveld in boring 2 en 4. In boring 3 en 5 is in de top van de strandafzettingen wat detritus (fijne, verspoelde plantenresten) aangetroffen.

In boring 2, 3 en 5 is op het strandzand een laag kalkloos tot matig kalkhoudend, goed gesorteerd, matig fijn zand aangetroffen. In deze zandlaag zijn geen schelpen of schelpfragmenten waargenomen. Dit zand is geïnterpreteerd als duinzand. Uit de boorprofielen is niet met zekerheid te concluderen of het hier gaat om Oude Duinen of Jonge Duinen, aangezien zij dezelfde genese hebben en dus de afzettingen sterk op elkaar

²⁵ SIKB, 2006.

²⁶ Mevr. C. Nyst van Cultuurcompagnie.

²⁷ Nederlands Normalisatie-instituut, 1989.

²⁸ De Bakker en Schelling, 1989.

lijken. Het zand van de Oude Duinen behoort tot het Laagpakket van Zandvoort, het zand van de Jonge Duinen worden tot het Laagpakket van Schoorl gerekend, dat eveneens onderdeel uitmaakt van de Formatie van Naaldwijk.²⁹ Gezien de ligging van het plangebied direct naast het duingebied, dat uit Jonge Duinen bestaat en de gegevens van de geologische kaart is het waarschijnlijk dat het hier Jonge Duinen betreft.

In boring 4 is tussen 105 en 120 cm beneden maaiveld een laag donkerbruin, matig zandig veen aangetroffen. Deze veenlaag heeft een scherpe ondergrens en is daarom vermoedelijk een vergraven restant van het Hollandveen Laagpakket, dat volgens de geologische kaart (afbeelding 2.1) aan deze zijde van het plangebied in de ondergrond verwacht kan worden. Ook de 20 cm dikke zandlaag onder het veen is gezien het gevlekte uiterlijk en de scherpe ondergrens vergraven.

De top van het bodemprofiel bestaat in boring 2 tot en met 4 uit matig humeus, matig fijn, kalkloos zand. Dit pakket is geïnterpreteerd als het cultuurdek, dat is ontstaan door potstalbemesting en/of opstuiving vanuit de duinen. In dit cultuurdek werden enkele kleine fragmenten baksteen, (sub)recent roodbakkerd aardewerk en pijp-aardewerk aangetroffen. Dit materiaal is vermoedelijk bij de bemesting van het land hier terechtgekomen.

In boring 1, 2 en 4 is (sub) recente verstoring van het bodemprofiel waargenomen, die dieper reikt dan de bouwvoor. De diepte van deze verstoring varieert van 85 cm beneden maaiveld in boring 4 tot 135 cm beneden maaiveld in boring 1. In boring 4 is de ondergrond tussen 85 en 140 cm ook geroerd, maar deze verstoring is, op grond van hierin aangetroffen materiaal (zie volgende paragraaf) vermoedelijk ouder. Ter plaatse van boring 3 en 5 is de bodem intact.

3.3 Archeologische indicatoren

In boring 4 is op een diepte van 120 cm beneden maaiveld (vlak onder de laag zandig veen) een fragment aardewerk met schelpengruismagering uit de periode bronstijd tot en met de vroege middeleeuwen, meest waarschijnlijk uit de periode ijzertijd tot en met de Romeinse tijd aangetroffen.³⁰ Dit fragment wordt gezien als indicatie voor de aanwezigheid van een archeologische vindplaats binnen het plangebied.

Het (sub)recente aardewerk in het cultuurdek wordt beschouwd als mest-aardewerk en wordt daarom niet gezien als aanwijzing voor een archeologische vindplaats.

3.4 Archeologische interpretatie

Vuursteenvindplaatsen uit het laat-paleolithicum en het mesolithicum en nederzettingsresten uit het neolithicum werden op grond van de ouderdom van de afzettingen binnen het plangebied niet verwacht. De lage verwachting voor vindplaatsen uit deze perioden blijft op grond van het huidige onderzoek bestaan.

Aan het plangebied was een hoge verwachting toegekend voor nederzettingsresten uit de periode bronstijd tot en met de vroege middeleeuwen. Op grond van het aangetroffen fragment aardewerk met schelpenmagering dat dateert in deze periode en de aanwezigheid van een strandwal in de ondergrond, waarop in boring 2, 3 en 5 een intacte laag duinzand is aangetroffen, kan de aanwezigheid van een archeologische vindplaats uit deze periode niet worden uitgesloten. De hoge verwachting voor nederzettingsresten uit de periode bronstijd tot en met de vroege middeleeuwen blijft op grond van de resultaten van het veldonderzoek bestaan.

²⁹ Weerts, 2003.

³⁰ Het aardewerk is gedetermineerd door dr. T. Spitzers, senior KNA archeoloog.

Voor de periode late middeleeuwen tot en met de nieuwe tijd gold een middelhoge verwachting. Er zijn tijdens het veldonderzoek geen aanwijzingen aangetroffen voor de aanwezigheid van archeologische resten uit deze periode. De middelhoge verwachting voor de periode late middeleeuwen tot en met de nieuwe tijd wordt op grond van de resultaten van het veldonderzoek bijgesteld naar laag.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Inleiding

Het doel van het archeologisch bureauonderzoek was het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied. Voor het plangebied gold op basis van het bureauonderzoek een lage verwachting voor vuursteenvindplaatsen uit het laat-paleolithicum en mesolithicum en nederzettingsresten uit het neolithicum en een hoge verwachting voor nederzettingsresten uit de periode bronstijd tot en met de vroege middeleeuwen. Voor de late middeleeuwen en de nieuwe tijd gold een middelhoge verwachting. Het doel van het inventariserend veldonderzoek is het toetsen van deze verwachting.

4.2 Conclusies / beantwoording onderzoeksvragen

- *Wat is de opbouw van de ondergrond en is het bodemprofiel intact?*

De ondergrond van het plangebied bestaat uit strandzand (Laagpakket van Zandvoort van de Formatie van Naaldwijk), waarop duinzand is afgezet. Dit duinzand is in boring 2, 3 en 5 nog intact aangetroffen. Het betreft vermoedelijk Jonge Duinen (Laagpakket van Schoorl van de Formatie van Naaldwijk). Op het duinzand is een humeus cultuurdek aanwezig met een minimale dikte van 70 cm. In boring 3 en 5 is het bodemprofiel intact, in de overige boringen is (sub)recente verstoring van het bodemprofiel aangetroffen tot een diepte variërend van 85 tot 135 cm beneden maaiveld.

- *Zijn in het plangebied archeologische vindplaatsen aanwezig?*

In boring 4 is een fragment aardewerk met schelpenmagering aangetroffen, dat dateert in de periode bronstijd tot en met de vroege middeleeuwen, meest waarschijnlijk in de periode ijzertijd tot en met de Romeinse tijd. Op grond van de aanwezigheid van deze scherf en de intacte laag duinzand in boring 2, 3 en 5 wordt binnen het plangebied een archeologische vindplaats verwacht.

- *Wat is te zeggen over de horizontale en verticale verspreiding van de archeologische waarden?*

Het fragment aardewerk is aangetroffen op 120 cm beneden maaiveld, in een geroerde laag direct boven de strandafzettingen. Het is waarschijnlijk dat het vondstniveau zich in de top van de strandafzettingen, onder het duinzand bevindt. Het sporen niveau reikt vermoedelijk tot dieper in de strandafzettingen.

De archeologische waarden kunnen in het hele plangebied worden verwacht, behalve ter plaatse van boring 1, ten noorden van de Patatoloog, waar de (sub)recente verstoring tot in het strandzand reikt. Ook ter plaatse van de gasleiding is de ondergrond tot in de strandafzettingen vergraven en zullen eventueel aanwezige archeologische waarden zijn verdwenen.

- *Wat is de vermoedelijke aard en datering van de archeologische resten?*

Op grond van de datering van het aangetroffen aardewerk kunnen de archeologische resten nog niet met zekerheid nauwkeuriger worden gedateerd dan in de periode bronstijd tot en met de vroege middeleeuwen.

- *In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische resten bedreigd door de voorgenomen ontwikkeling van het gebied?*

Gezien de diepteligging van het verwachte archeologische niveau worden de archeologische resten bedreigd indien de geplande graafwerkzaamheden dieper reiken dan 80 cm beneden maaiveld. Hierbij is een veiligheidsmarge van circa 30 cm ten opzicht van de ondiepste ligging van het strandzand inbegrepen.

De lage archeologische verwachting uit het bureauonderzoek voor zowel vuursteenvindplaatsen uit het laat-paleolithicum en mesolithicum als voor nederzettingssporen uit het neolithicum blijft op grond van het veldonderzoek bestaan. De hoge verwachting voor nederzettingssporen uit de periode bronstijd tot en met de vroege middeleeuwen blijft op grond van de resultaten van het veldonderzoek bestaan. De middelhoge verwachting voor de late middeleeuwen tot en met de nieuwe tijd kan op grond van de resultaten van het veldonderzoek naar laag worden bijgesteld.

4.3 Aanbevelingen

Op basis van de resultaten van het booronderzoek is mogelijk een archeologische vindplaats in het plangebied aanwezig. Voor het plangebied wordt geen vervolgonderzoek geadviseerd **mits de geplande graafwerkzaamheden niet dieper reiken dan 80 cm beneden maaiveld**.

Indien de graafwerkzaamheden dieper reiken dan 80 cm beneden maaiveld worden de archeologische waarden die binnen het plangebied verwacht worden mogelijk bedreigd en wordt vervolgonderzoek wel noodzakelijk geacht. Wij adviseren in dat geval een vervolgonderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek om vast te stellen of in het plangebied archeologische resten aanwezig zijn en zo ja, welke waardering hieraan gegeven kan worden. Voor dit proefsleuvenonderzoek is een Programma van Eisen (PvE) noodzakelijk dat is goedgekeurd door de bevoegde overheid. In dit PvE wordt de werkwijze en de randvoorwaarden van het proefsleuvenonderzoek vastgelegd.

Bovenstaand advies vormt een zogenaamd selectieadvies. Met nadruk willen wij de opdrachtgever erop wijzen dat dit selectieadvies nog niet betekent dat al bodemverstorende activiteiten of daarop voorbereidende activiteiten kunnen worden ondernomen. De resultaten van dit onderzoek zullen namelijk eerst moeten worden beoordeeld door de bevoegde overheid (gemeente Heemskerk), die vervolgens een selectiebesluit neemt.

Er is geprobeerd een zo gefundeerd mogelijk advies te geven op grond van de gebruikte onderzoeksmethoden. De aanwezigheid van archeologische sporen of resten in het plangebied kan nooit volledig worden uitgesloten. Synthegra wil de opdrachtgever er daarom op wijzen dat, mochten tijdens de geplande werkzaamheden archeologische waarden worden aangetroffen, conform artikel 53 van de Monumentenwet uit 1988 (herzien in 2007) een meldingsplicht geldt bij de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap of bij de hem vertegenwoordigende bevoegde overheid, de gemeente Heemskerk.

Literatuur en kaarten

Literatuur

Bakker, H. de en J. Schelling, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland, de hogere niveaus*. Staring Centrum, Wageningen.

Berendsen, H.J.A., 2004: *De vorming van het land*. Van Gorcum, Assen.

Mulder, E.F.J. de, M.C. Geluk, I.L. Ritsema, W.E. Westerhoff en T.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland*. Wolters-Noordhoff, Groningen/Houten

Nederlands Normalisatie-instituut, 1989: *NEN 5104 Geotechniek - Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.

Rosing, H., 1995: *Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000, toelichting bij de kaartbladen 9 West (Texel, gedeeltelijk), 14 West en Oost (Medemblik), 15 West (Stavoren, Noordhollands gedeelte), Blad 19 West (Alkmaar)*, Wageningen.

Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer, 2006: *Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek (aanvulling op de KNA 3.1)*. SIKB, Gouda.

Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer, 2010: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.2*. SIKB, Gouda.

Westerhoff, W.E., E.F.J. de Mulder en W. de Gans, 1987: *Toelichting bij de geologische kaart van Nederland 1:50.000, blad 19 West en Oost (Alkmaar)*, Rijks Geologische Dienst, Haarlem.

Kaarten

DLO-Staring Centrum 1994: *Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000, blad 19 West (Alkmaar)*, Wageningen.

Rijks Geologische Dienst, 1987: *Geologische kaart van Nederland 1:50.000, blad 19 West (Alkmaar)*, Haarlem.

Stichting voor Bodemkartering en Rijks Geologische Dienst, 1979: *Geomorfologische kaart van Nederland schaal 1:50.000, blad 19 (Alkmaar) en 20 (Lelystad, gedeeltelijk)*. Wageningen/Haarlem.

Topografische Dienst, 1998: *Topografische kaart van Nederland, schaal 1:25.000*. Emmen.

Uitgeverij Nieuwland, 2005: *Grote Historische Atlas van Noord-Holland, circa 1905, schaal 1:25.000*. Tilburg.

Project: Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek, karterend booronderzoek,
Rijksstraatweg 122a te Heemskerk

Projectnummer: S120301

Internet (geraadpleegd maart 2011)

archis2.archis.nl

www.ahn.nl

www.bodemloket.nl

www.dinoloket.nl

www.kich.nl

www.noordhollandsarchief.org

www.watwaswaar.nl

Bijlagen:

**Bijlage 1: Overzicht van relevante geologische en archeologische
 tijdvakken**

Overzicht geologische en archeologische tijdvakken

Ouderdom in jaren	Chronostratigrafie					MIS	Lithostratigrafie					
	Kwartair	Laat	Holoceen					1	Formaties: Naaldwijk (marien), Nieuwkoop (veen), Echteld (fluviatiel)		Formatie van Boxtel	Formatie van Beegden
11.755			Laat-Weichselien (Laat-Glaciaal)	Late Dryas (koud)	2	Formatie van Kreftenheye						
12.745				Allerød (warm)								
13.675				Vroege Dryas (koud)								
14.025				Bølling (warm)								
15.700				Laat-Pleniglaciaal								
29.000			Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)	Midden-Pleniglaciaal	3							
50.000				Vroeg-Pleniglaciaal	4							
75.000				Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)				5a				
					5b							
				5c								
				5d								
115.000		Eemien (warme periode)					5e	Eem Formatie				
130.000								Formatie van Drente				
370.000		Midden	Midden	Saalien (ijstijd)		6	Formatie van Urk					
410.000				Holsteinien (warme periode)								
475.000				Elsterien (ijstijd)								
850.000				Cromerien (warme periode)								
2.600.000		Vroeg	Vroeg	Pre-Cromerien				Formatie van Sterksel				

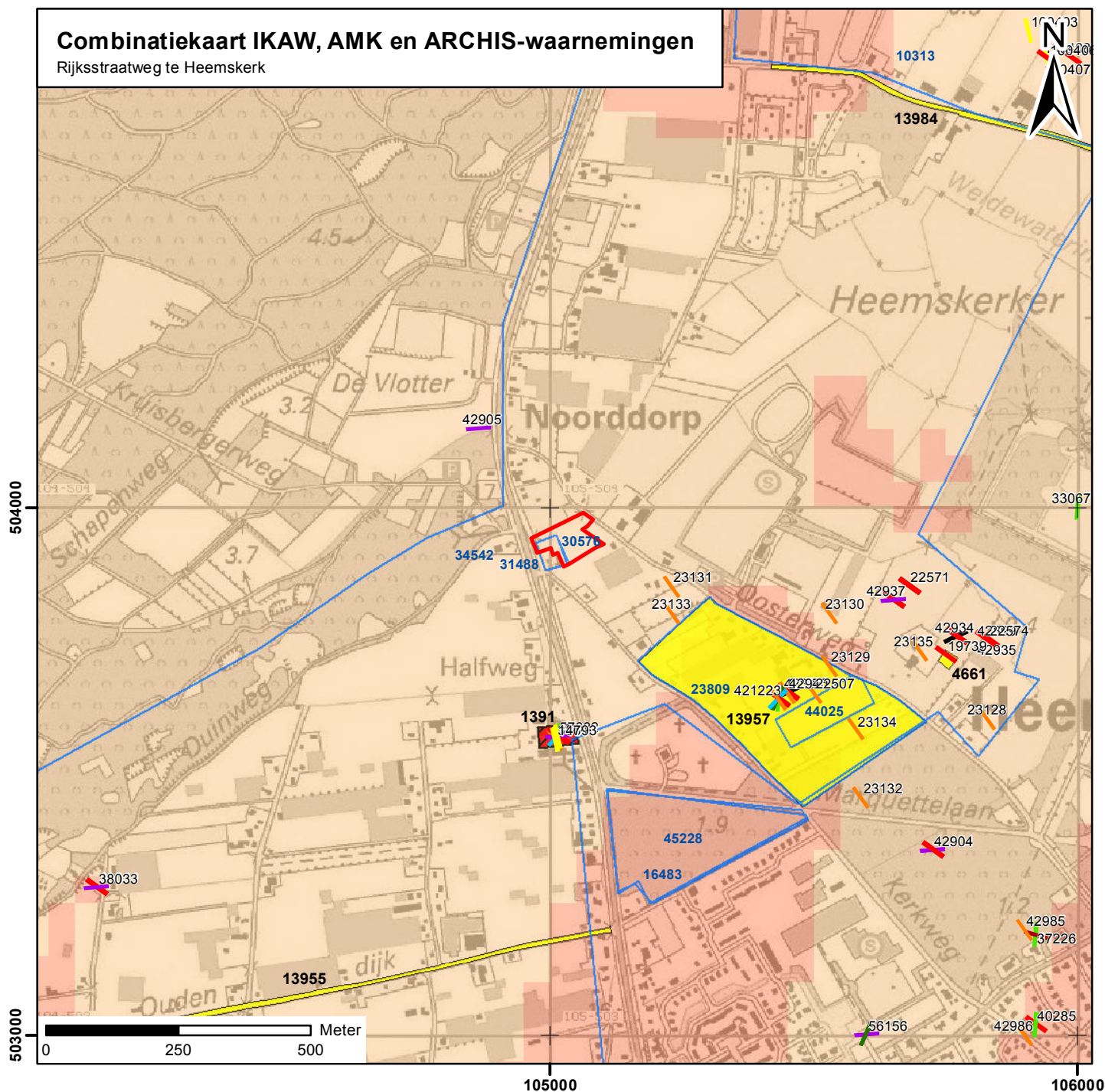
Cal. jaren v/n Chr.	¹⁴ C jaren	Chronostratigrafie		Pollen zones	Vegetatie	Archeologische perioden			
1950	0	Laat	Subatlanticum koeler vochtiger	Vb2	Loofbos eik en hazelaar overheersen haagbeuk veel cultuurplanten rogge, boekweit, korenbloem	Nieuwe tijd			
-1500				Vb1		Middeleeuwen			
-450				Va		Romeinse tijd			
0		Midden	Subboreaal koeler droger	IVb	Loofbos eik en hazelaar overheersen beuk>1% invloed landbouw (granen)	IJzertijd			
-12				IVa		Bronstijd			
-800	815					Neolithicum			
-2000	2650	III	Loofbos eik, els en hazelaar overheersen in zuiden speelt linde een grote rol	Mesolithicum					
3755	5000								
-4900									
-5300		Vroeg	Boreaal warmer	II	den overheerst hazelaar, eik, iep, linde, es				
7020	8000								
-8240	9000								
-8800		Laat-Pleistoceen	Preboreaal warmer	I	eerst berk en later den overheersend	Laat-Paleolithicum			
11.755	10.150								
12.745	10.800								
13.675	11.800	Weichselien (ijstijd)	Laat-Weichselien (Laat-Glaciaal)	Late Dryas	LW III	parklandschap			
14.025	12.000			Allerød	LW II	dennen- en berkenbossen			
15.700	13.000			Vroege Dryas	LW I	open parklandschap			
-35.000				Bølling		open vegetatie met kruiden en berkenbomen			
75.000		Midden-Pleistoceen	Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)			perioden met een poolwoestijn en perioden met een toendra	Midden-Paleolithicum		
115.000						Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)			perioden met bos en perioden met een subarctisch open landschap
130.000									Eemien (warme periode)
-300.000		Midden-Pleistoceen	Saalien (ijstijd)				Vroeg-Paleolithicum		

Chronostratigrafie voor Noordwest-Europa volgens Zagwijn (1974), Vandenberghe (1985) en De Mulder *et al.* (2003). Lithostratigrafie volgens De Mulder *et al.* (2003). Mariene isotoop stadium (MIS) volgens Bassinot *et al.* (1994). Atmosferische data volgens Stuiver *et al.* (1998). Zuurstofisotoop calibratie (OxCal) versie 3.9 Bronk Ramsey (2003), toegepast op het Laat-Weichselien en het Holoceen. Archeologische periode-indeling en ouderdom volgens de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Vegetatie bewerkt volgens Berendsen (2000). Pollenzones volgens P. Vos & P. Kiden (2005).

Bijlage 2: Combinatiekaart IKAW, AMK en Archis waarnemingen

Combinatiekaart IKAW, AMK en ARCHIS-waarnemingen

Rijksstraatweg te Heemskerk

Legenda

- Neolithicum
- Bronstijd
- IJzertijd
- Romeinse tijd
- Vroege middeleeuwen
- Late middeleeuwen
- Middeleeuwen onbepaald
- Nieuwe tijd
- Datering onbekend

archeologische verwachting trefkans

- hoog (water)
- middelhoog (water)
- laag (water)
- water
- hoog
- middelhoog
- laag
- zeer laag
- niet gekarteerd
- onbekend
- onderzoeksmeldingen

Archeologisch monument + monumentnummer

- Terrein van archeologische betekenis
- Terrein van archeologische waarde
- Terrein van hoge archeologische waarde
- Terrein van zeer hoge archeologische waarde
- Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd
- plangebied

Bijlage 3: Boorpuntenkaart

Boorpuntenkaart

Rijksstraatweg 122a te Heemskerk

schaal: 1:1000

Legenda

 plangebied

 Boorpunt

 Gasleiding

 Bebouwing

S120301 BO-IVO-K_3-4-2012_RN_1.0

504000

503900

0 25 50 100 Meter

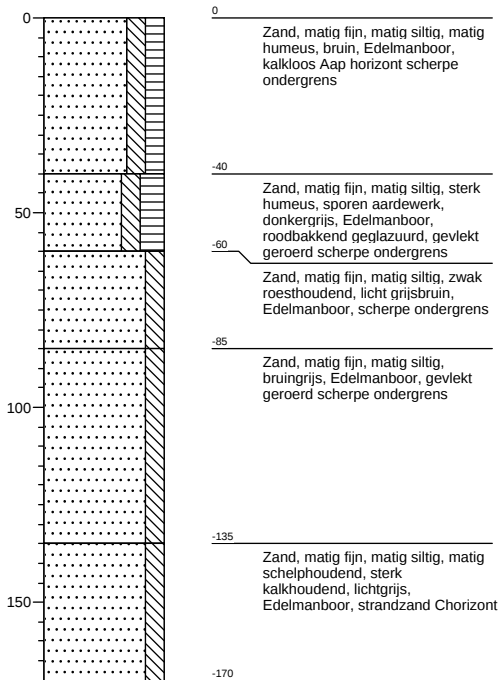
105000

105100

Bijlage 4: Boorprofielen

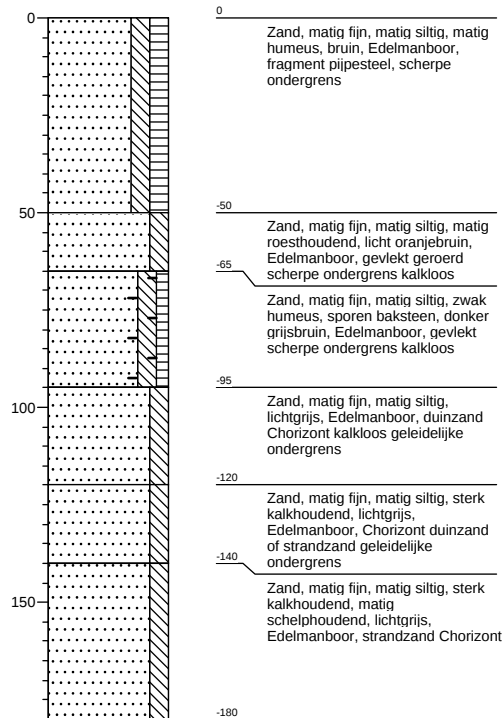
Boring: 1

X: 104986
Y: 503920

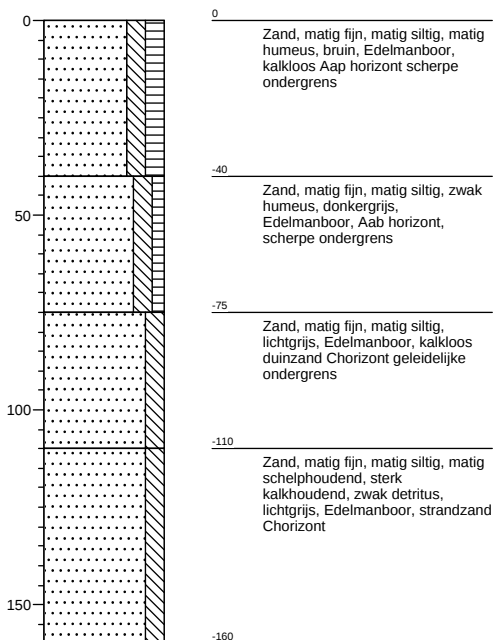
Boring: 2

X: 105024
Y: 503936

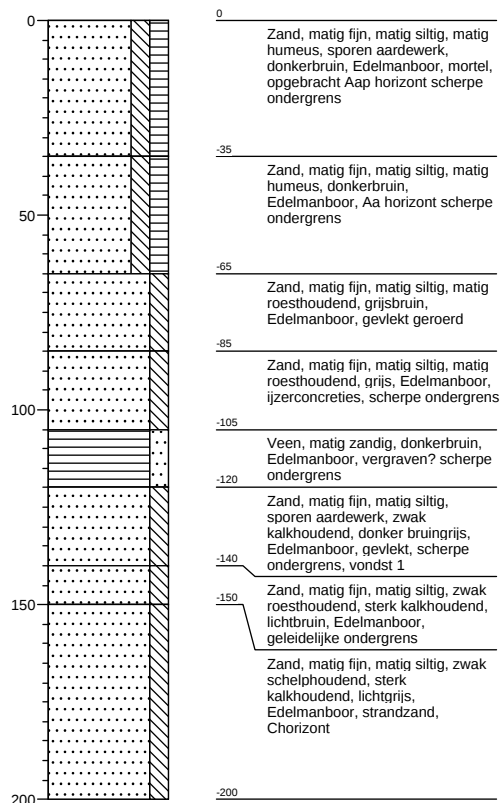
Boring: 3

X: 105058
Y: 503951

Boring: 4

X: 105028
Y: 503900

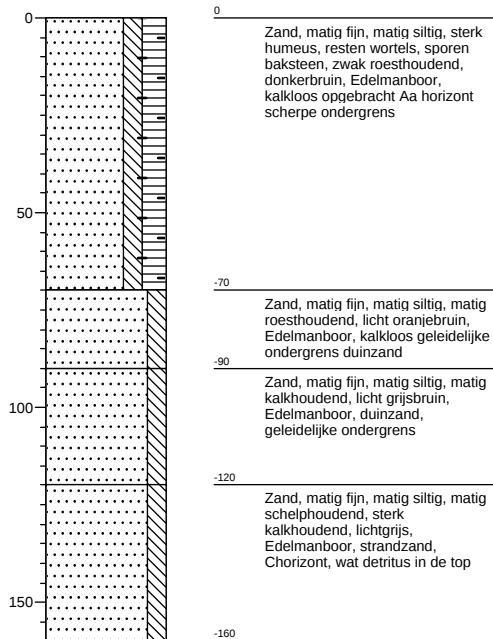

Projectnaam: Rijksstraatweg 122a te Heemskerk

Projectcode: S120301

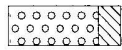
Boring: 5

X: 105062
Y: 503919

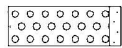

Legenda (conform NEN 5104)

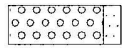
grind

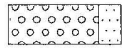
Grind, siltig

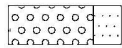
Grind, zwak zandig

Grind, matig zandig

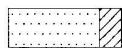

Grind, sterk zandig

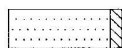

Grind, uiterst zandig

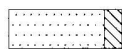
zand

Zand, kleiig

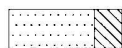
Zand, zwak siltig

Zand, matig siltig

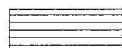

Zand, sterk siltig

Zand, uiterst siltig

veen

Veen, mineraalarm

Veen, zwak kleiig

Veen, sterk kleiig

Veen, zwak zandig

Veen, sterk zandig

klei

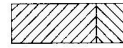
Klei, zwak siltig

Klei, matig siltig

Klei, sterk siltig

Klei, uiterst siltig

Klei, zwak zandig

Klei, matig zandig

Klei, sterk zandig

leem

Leem, zwak zandig

Leem, sterk zandig

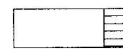
overige toevoegingen

zwak humeus

matig humeus

sterk humeus

zwak grindig

matig grindig

sterk grindig

geur

geen geur

zwakke geur

matige geur

sterke geur

uiterste geur

olie

geen olie-water reactie

zwakke olie-water reactie

matige olie-water reactie

sterke olie-water reactie

uiterste olie-water reactie

p.i.d.-waarde

>0

>1

>10

>100

>1000

>10000

monsters

geroerd monster

ongeroid monster

overig

bijzonder bestanddeel

Gemiddeld hoogste grondwaterstand

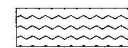
Gemiddeld laagste grondwaterstand

Gemiddeld laagste grondwaterstand

slib

water

Bijlage 5: Vondstenlijst

Projectnummer:	S120301	Project:	BO+IVOk
Toponiem:	Rijksstraatweg 122a		
Plaats:	Heemskerk		
Gemeente:	Heemskerk		
Provincie:	N-Holland	Projectleider:	J.H.F. Leuvering
Datum:	03-04-12	Invoerder:	J.H.F. Leuvering
Onderzoeksmelding:	50.590	Vondstmeldnr:	419568
Coördinaten:	X: 105028	Y: 503900	
Kaartblad:	19C		

[illegible]